

TROIȚELE ROMÂNEȘTI

Ana-Daria IONESCU

Colegiul Național „Tudor Vladimirescu”
Târgu-Jiu

Rezumat: Din punct de vedere etimologic cuvântul „troiță”, provine din slavul “trojka”, ceea ce duce cu gândul la monumentul creștin, arhetroiță, a cărei imagine privită cu evlavie de către strămoșii noștri, i-ar fi influențat pe slavii care-i priveau închinându-se, să o asocieze cu Sfânta Treime. Sfințirea unei troițe este un moment important în viața comunității. De obicei, sfințirile se oficiază la ora prânzului, sâmbăta, duminica sau într-o zi de sărbătoare, de preotul satului sau de un sobor de preoți. În momentul sfințirii are loc stabilirea hramului troiței, ales de ctitor, care se sărbătorește anual. Potrivit credinței populare, troițele, aceste forme arhitectonice ale artei țărănești erau amplasate la intersecțiile drumurilor plecând de la credința creștină că răscrucea reprezintă un loc slab, bântuit de spirite rele, care ar putea să-i producă omului tot felul de neplăceri. Motivele decorative ale troițelor sunt în mare majoritate geometrice, manifestându-se mai mult conservatorism decât elementele de sculptură ce aveau drept scop decorarea monumentelor. Se înregistrează totuși un caracter evolutiv al acestei decorații, aproape paralel cu evoluția motivelor decorative ale ancadramentelor, coloanelor. Pe fața principală a crucii se află un chenar decorativ care vine să sublinieze forma. Cele mai răspândite motive sunt: frânghia, bagheta, motive geometrice de inspirație “Dealul” și, mai rar, pentru epoca mai nouă denticuli. Troița a avut atât rol social-religios, cât și un rol utilitar.

„Cât privesc troițele, ele sunt ctitorii ieftine ale unor credincioși care nu aveau mijloace de a-și arăta credința prin durarea unei biserici. La obârșie, însă, cred că au fost altceva. Pe timpurile mai vechi decât domniile noastre, până și bisericile de lemn erau foarte rare. Atunci, în jurul unei astfel de cruci, se făcea toată slujba; ea înlocuia biserica, o rezuma în ce avea mai caracteristic.”

N. Iorga

Cuvinte cheie: troiță, cruce, religios, Mântuitorul, Sfânta Treime, motive decorative, preot, credință, răscruce.

ROMANIAN TRINITIES

Ana-Daria IONESCU

National College „Tudor Vladimirescu”
Târgu-Jiu

Abstract: Etymologically, the word “trinity” comes from the slave “trojka”, what makes us think at the Christian monument, arch trinity, whose image seen as a piety by our ancestors, influenced the slaves regarding them bowing, to associate it with Holy Trinity. The sanctification of a trinity is an important moment in the community’s life. Most of times, sanctifications are realised around lunch time, Saturday, Sunday or in a celebration day, by the priest of the village or by a synod of priests. In the sanctification moment takes place the establishment of the titular saint of the trinity, elected by the builder, which is celebrated every year. According to popular faith, the trinities, these architectonic forms of the rural forms have been positioned at the crossroads of the roads, starting from Christian faith that the intersection represents a feeble place, haunted by even spirits, which might produce to human kind all types of inconveniences. The decorative motives of the trinities are in most cases geometrical ones, being manifested more conservatism than sculpture elements having as purpose the decoration of the monuments. Still, it is registered an evolutionary character of this decoration, almost parallel with the evolution of the decorative motives of platbands, columns. On the main part of the cross is a decorative border underlining the shape. The most spread motives are: the rope, the baguette, geometric motives of “Hill” inspiration, and rarely, for the époque, nine denticles.

The trinity had a social – religious role and also a pronounced utilitarian character.

“While I observed the trinities, these are cheap holy places of some faithful persons not having the means to show their faith by building a church. But, at origins, I believe being something else. In period which are ancient than our kingship, even wood churches were rare. Then, around such a cross, they realised their church service; it replaced the church, it resumed it in something more characteristic”

N. Iorga

Key words: trinity, cross, religious, Messiah, Holy Trinity, decorative motives, priest, faith, cross roads.

Din vremuri imemorabile poporul român a fost creștin iar sentimentul său religios s-a materializat prin dăruirea jertfelnică cu care și-a ridicat sfintele locașuri de închinare. Pe lângă biserici, o categorie aparte, a acestor locuri consacrate unde românul aduce slavă lui Dumnezeu, o constituie troițele.

Ceea ce numim cu termenul generic "troiță" (înțeles în tot cuprinsul spațiului românesc), poartă zonal alte denumiri, precum: "cruci la răscruci" (în nordul Moldovei), "răstigniri" (în Maramureș), "icoane" (în Vâlcea), "rugi" (în ținutul Pădurenilor), "lemne" (în documentele mai vechi), "cruci" (în Transilvania și Oltenia).

Din punct de vedere etimologic cuvântul „troiță”, provine din slavul "trojka", ceea ce duce cu gândul la monumentul creștin, arhetroiță, a cărei imagine privită cu evlavie de către strămoșii noștri, i-ar fi influențat pe slavii care-i priveau închinându-se, să o asocieze cu Sfânta Treime, căci privirea unei troițe era urmată de însemnarea cu Sânta Cruce și de

From immemorial times the Romanian people was a Christian one and its religious feeling was materialised by sacrifice and dedication with which they built worship places. Besides churches, a special category of these consecrated places where the Romanian person brings praise to God is that of trinities.

What we generically call “trinity” (understood in the context of Romanian space), has different names, according to areas, like: “intersection crosses” (in the north part of Moldavia), crucifixions (in Maramures), “icon” (in Valcea), “prayer” (in the area of Padureni), “woods” (in ancient documents), “crosses” (in Transylvania and Oltenia).

Etymologically, the word “trinity” comes from the slave “trojka”, what makes us think at the Christian monument, arch trinity, whose image seen as a piety by our ancestors, influenced the slaves regarding them bowing, to associate it with Holy Trinity, as regarding a trinity was followed by realising the Holy Cross and bowing at The Three Persons of the Trinity.

închinarea la Cele Trei Persoane ale Sfintei Treimi. Troițele. Construcții simple sau din contră complicate și pretențioase, apar la capăt de localitate, lângă o fântână, la intersecții de străzi și drumuri în curtea bisericii sau lângă o casă. Cercetătorul Ionel Oprișan propune în albumul său "Troițe românești" o clasificare a troițelor: monumente sacre de structură precreștină (stâlpi ai cerului, coloane ale cerului), monumente de structură creștină (troițe cruciforme, troițe iconoforme, troițe de incintă). Tot aici aflăm despre troițele ediculare sau discofore, despre troițele-cruci în cerc („roata valahă”), ori despre troițele funerare (arboricole), surprinse în mai multe ipostaze, grupate pe zone sau arii folclorice, în funcție de frecvența lor.

Troițele sunt definite ca fiind cruci din lemn sau piatră, împodobite cu diferite inscripții, sculpturi, icoane nelegate de crucea propriu zisă. În diferite zone, aceste cruci sunt adăpostite într-o construcție închisă din lemn sau piatră prevăzută cu o fereastră (ușă) de vizitare. Interiorul acestora seamănă cu un mic altar, având în afară de crucea cu Cristos răstignit, icoane de sfinți, ștergere, mănunchiuri de flori și busuioc, candelă din sticlă, simple sau îmbrăcate în metal. Unele troițe, presupun o cruce compusă, formată dintr-o cruce principală pe care apare adesea Mântuitorul răstignit și încă două cruci (formând un triptic), pe care sunt icoane de sfinți. Acești sfinți reprezintă patronul persoanei în numele căruia s-a construit monumentul, sau a unui sfânt ce veghează asupra localității sau familiei gospodarului care a construit troița.

Sfințirea unei troițe este un moment important în viața comunității. De obicei, sfințirile se oficiază la ora prânzului, sâmbăta, duminica sau într-o zi de sărbătoare, de preotul satului sau de un sobor de preoți. În momentul sfințirii are loc stabilirea hramului troiței, ales de ctitor, care se sărbătorește anual.

Trinities. Simple construction or, on the contrary, complicated and particular one, appearing at the entrance into a locality, besides a well, at intersection of roads and ways in the yard of a church or near a home. The researcher Ionel Oprișan proposes in his album “Romanian trinities”, a classification of the trinities: holy monument of pre-Christian structure (pillars of the sky, columns of the sky), monuments of Christian structure (cross-shaped trinities, icon trinities, inside trinities). Still here we find everything about edicular or discophora, about trinities – crosses in a circle (“Walachian wheel”), or about funerary trinities (arboric), observed in several hypostases, grouped on folkloric areas, depending on their frequency.

Trinities are defined as being wood or stone crosses, adorned with different inscriptions, sculptures, icons not connected to the cross. In different areas, these crosses are sheltered by a close construction of wood or stone, foreseen with a visit window (door). Their interior resembles with a small sanctuary, having, besides the cross with Jesus Christ crucified, icons with saints, towels, bunches of flowers and basil, glass candle, that are simple or structured in metal. Some trinities suppose a composed cross, made of a main cross, on which often appears the Messiah crucified and another two crosses (forming a triptych), on which are icons with saints. These saints represent the patron saint of the person in the name of which was built the monument, or of a saint standing over a locality or the family of the householder building the trinity.

The sanctification of a trinity is an important moment in the community's life. Most of times, sanctifications are realised around lunch time, Saturday, Sunday or in a celebration day, by the priest of the village or by a synod of priests. In the sanctification moment takes place the establishment of the titular saint of the trinity, elected by the builder, which is celebrated every year.

The priest sanctifying the trinity

Preotul când sfințește troița se roagă. În toată țara, există obiceiul de a se oficia slujbe la troițe de Ziua eroilor, sărbătorită la Înălțarea Domnului. Spre exemplu, în Transilvania slujba în cinstea eroilor se oficiază de la un an la altul în altă troiță. Faptul menținerii troițelor în centrul vieții creștine s-a datorat în mod special credinței mărturisite de comunitățile ortodoxe, conform căreia monumentele purtătoare de cruce și însăși Sfânta Cruce, îmbină funcțiile cultice și sociale cu puterea divină prin care se conferă locului cinstit cu Semnul lui Hristos precum și beneficiarilor locului respectiv, fie el fântâna, fie izvor, fie livadă, ogor sau drum, rezistența împotriva ispitelor diabolice, purificare și sfințire. Potrivit credinței populare, troițele, aceste forme arhitectonice ale artei țărănești erau amplasate la intersecțiile drumurilor plecând de la credința creștină că răscrucea reprezintă un loc slab, bântuit de spirite rele, care ar putea să-i producă omului tot felul de neplăceri. În ceea ce privește troițele de lemn, ele au fost dintotdeauna ctitoria poporului simplu, pentru materialul ușor de procurat, a cărui manipulare nu cerea un efort deosebit, dar mai ales pentru talentul recunoscut al meșterilor locali, care au utilizat la maximum atât bogatul fond de imagini - unele aflate la jumătate, între artă și scriere, trimițând la originile arhaice - moștenite de la înaintași și îmbogățite cu sensuri creștine, cât, mai ales, figurari ale domeniului creștin: episoade biblice, istoria mântuirii, Răstignirea Domnului. Din punct de vedere tehnic, troițele sunt realizate în cea mai mare parte în "meplat", cunoscându-se și rare cazuri când inscripția și decorația sunt realizate "în adâncime", tehnica legată mai mult de arta creștăturilor în lemn. Motivele decorative ale troițelor sunt în mare majoritate geometrice, manifestându-se mai mult conservatorism decât elementele de sculptură ce aveau drept scop decorarea monumentelor. Se înregistrează totuși un caracter evolutiv al acestei decorații, aproape

prays. In the entire country, there exists the custom to celebrate ceremonies at trinities for the Hero's day, celebrated at God's aggradations. For example, in Transylvania the ceremony for heroes is officiated from one year to another, in another trinity. The fact of maintaining trinities in the centre of Christian life was due especially to maintain the faith confessed by orthodox communities, according to which crosses bearing monument and even the Holy Cross, combines the cultic and social functions with the divine power through which is offered to the glorified place with the inscription of Christ, as well as to the beneficiaries of that place, either a well, a spring, an orchard, a field or a road, resistance against diabolic temptations, purification and sanctification . According to popular faith, the trinities, these architectonic forms of the rural forms have been positioned at the crossroads of the roads, starting from Christian faith that the intersection represents a feeble place, haunted by even spirits, which might produce to human kind all types of inconveniences. Regarding wood trinities, these have always been the construction of the simple people, for the material that was easily obtained, whose handling does not request special effort, but especially for the recognised talent of the local masters, using at maximum the rich fund of images – some of them at half, between art and registration, sending to archaic origins – inherited from predecessors and enriched with Christian senses, as well as, especially, representation of the Christian field: bible episodes, redemption history, God's Crucifixion. From technical point of view, trinities are realised in most of cases in "meplat", knowing rare cases when the inscription and decoration are realised "in depth", technique connected more to the wood indent. The decorative motives of the trinities are in most cases geometrical ones, being manifested more conservatism than sculpture elements having as purpose the decoration of the monuments. Still, it is

paralel cu evoluția motivelor decorative ale ancadramentelor, coloanelor. Pe fața principală a crucii se află un chenar decorativ care vine să sublinieze forma. Cele mai răspândite motive sunt: frânghia, bagheta, motive geometrice de inspirație "Dealul" și, mai rar, pentru epoca mai nouă denticuli. Sculptura de piatră s-a impus ca element de manifestare artistică cu puternice permanente, în pofida schimbării aparente de motive ornamentale în tot cursul evului mediu românesc. Se cunoaște ca o caracteristică a sculpturii medievale românești a fost absența desăvârșită a sculpturii "ronde bosse", ea fiind eminentamente o sculptură pe fond. Troițele vin să sublinieze această caracteristică, ele purtând decorație numai pe fața principală, deși puteau fi tratate ca o sculptură "ronde-bosse".

Troițele au îmbrăcat, pe lângă rolul social-religios și un pronunțat caracter utilitar: "fiind folosite ca punct de referință în orientare și hotarnicii, intrând în toponimia locului. Fiind situate pe marginea drumurilor, ele marchează și astăzi vechile drumuri dispărute."

registered an evolitional character of this decoration, almost parallel with the evolution of the decorative motives of platbands, columns. On the main part of the cross is a decorative border underlining the shape. The most spread motives are: the rope, the baguette, geometric motives of "Hill" inspiration, and rarely, for the époque, nine denticles. The stone sculpture was imposed as an element of artistic manifestation with powerful continuities, despite the apparent change of ornamental motives during the Romanian mediaevalism. It is recognized that a characteristic of the Romanian medieval sculpture was the complete absence of the "ronde bosse" sculpture, this being signally a fond sculpture. Trinities come to underline this characteristic, these being a decoration on the main face, even if treated as a „ronde-bosse” sculpture.

Trinities had, besides the social – religious role, also a pronounced utilitarian character: „being used as reference point in orientation and borders, entering in the toponymy of that place. Being situated on the border of the roads, they mark also today the disappeared roads”.

Bibliografie:

- Oprișan, Ion** - „Troite românești. O tipologie”, București, Editura Vestala, 2003
- Vulcănescu, Romulus**, „Funcția magică a troiței”, în „Cercetări folclorice” , București, 1947
- Dancu, Iuliana și Dancu, dimitru** - „Pictura pe sticlă”, Editura meridiane, București, 1975
- Ovidiu Bîrlea**, „Istoria folcloristicii românești”, Editura Aius, București, 2010-06-10
- Margăritei Miller-Verghy**, „Vechi motive decorative românești” Editura Vestala, 2007
- Butura Valer**: *Etnografia poporului român*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975

Bibliography:

- Oprișan, Ion** - „Romanian trinities. A typology.”, Bucharest, Vestala Publishing House, 2003
- Vulcănescu, Romulus**, „Magic function of the trinity”, in „Folkloric researches”, Bucharest, 1947
- Dancu, Iuliana și Dancu, dimitru** - „Painting on glass, Meridian Publishing House, Bucharest, 1975
- Ovidiu Bîrlea**, „History of the Romanian folklore”, Aius Publishing House, Bucharest, 2010-06-10
- Margăritei Miller-Verghy**, „Ancient decorative Romanian motives”, Vestala Publishing House, 2007
- Butura Valer**: *Ethnography of the Romanian*

- Ionescu Grigore:** *Arhitectura populară românească*, Editura Tehnică, București, 1977;
- Ionescu Grigore:** *Contribuția meșterilor populari la arhitectura românească*, în revista “Arhitectura R.P.R.”, nr. 5, 1955;
- Iordan Iorgu:** *Toponimia românească*, Editura Academiei, București, 1963;
- Iorga Nicolae:** *Meșteșugurile la români*, Craiova, 1921;
- Florescu I. Alex:** *Civilizația lemnului*, București, 1976;
- Pănoiu Andrei:** *Din arhitectura lemnului în România*, Editura Tehnică, București, 1977;
- Petrescu Paul:** *Arhitectura țărănească de lemn din România*, Editura Meridiane, București, 1974;
- Petrescu Paul:** *Unitatea de concepție constructivă și decorativă a bisericilor de lemn românești*, în revista “Studii și cercetări de istoria artei”, seria “Arta plastică”, nr. 1, pag. 23-40, 1967;
- Petrescu Paul:** *Motive decorative celebre*, Editura Meridiane, București, 1971;
- Vlăduțiu Ion:** *Etnografia românească*, București, 1973;
- people*, Dacia Publishing House, Cluj-Napoca, 1975
- Ionescu Grigore:** *Romanian popular architecture*, Technical Publishing House, Bucharest, 1977;
- Ionescu Grigore:** *Contribution of the popular masters in Romanian architecture*, in the revue “Arhitectura R.P.R.”, nr. 5, 1955;
- Iordan Iorgu:** *Romanian toponimy*, Publishing House of the Academy, Bucharest, 1963;
- Iorga Nicolae:** *Handicrafts at Romanians*, Craiova, 1921;
- Florescu I. Alex:** *Wood civilization*, Bucharest, 1976;
- Pănoiu Andrei:** *From the architecture of wood in Romania*, Technical Publishing House, Bucharest, 1977;
- Petrescu Paul:** *Wood rural architecture in Romania*, Meridiane Publishing House, Bucharest, 1974;
- Petrescu Paul:** *The unit of constructive and decorative conception of the Romanian wood churches*, in the revue “Studies and researches in the art’s history”, series “Plastically art”, no. 1, page 23-40, 1967;
- Petrescu Paul:** *Famous decorative reasons*, Meridiane Publishing House, Bucharest, 1971;
- Vlăduțiu Ion:** *Romanian ethnography*, Bucharest, 1973;